

Suriye'nin Kürt Sorunu bağlamında Yeni Türk dış politikasının en zorlu sınavı

Suriye'ye yönelik politikasında Arap Baharı öncesi Direniş eksenini ile Batıcı eksen arasında kendisine üçüncü bir pozisyon oluşturmaya çalışan Türkiye, bu çabasında şiddetlenen çatışmalar ve tehlikenin büyüklüğü nedeniyle giderek zorlanmaya başladı. Bu zorluklar başında ise Türkiye'ye önemli etkileri olan Suriye'nin Kürt Sorunu geliyor. | **Nuh Yılmaz***

Suriye’de yaşananlar ve Türkiye’nin Suriye politikası yeni Türk dış politikasının son 10 yıldaki en önemli sınavı denilebilir. Türkiye daha önce de gerek Hamas konusunda, gerek Rusya-Gürcistan Savaşı’nda, gerekse de İran’ın Nükleer Programı konusunda önemli sınavları başarıyla atlatmıştı. Ancak Suriye konusu, diğerlerinden farklı olarak Türkiye’nin hassas olduğu tüm konuların üzerinde toplandığı bir mesele olarak ortaya çıktı. Ortadoğu’da, Arap Baharı öncesi var olmayan yeni sorunların ortaya çıktığı bir dönemde, bu yeni sorunlarla baş edebilmek için yeni yöntemlerin üretilmesi zorunluluğu en açık şekilde Suriye örneğinde görüldü. Tüm bölgesel ittifakların temelini sarsan, yeni ittifaklar kurmaya zorlarken, var olan ittifakları ve yakınlıkları değiştiren bu kriz Türkiye açısından da oldukça zorlu bir sınav oldu. Arap Baharı öncesi Direniş eksenini ile Batıcı eksen arasında kendisine üçüncü bir pozisyon oluşturmaya çalışan Türkiye, bu çabasında şiddetlenen çatışmalar ve tehlikenin büyüklüğü nedeniyle giderek zorlanmaya başladı. Suriye’deki kriz derinleştikçe Türkiye’nin Suriye’deki öncelikleri de değişmeye başladı. Mezhep savaşını ve iç savaşını önlemek olarak belirlenen öncelikler arasında şimdi, iç savaşın etkilerinin kontrol altına alınması, iç savaşın bölgeselleşmesini engellemek, kitle imha silahlarının kontrol altına alınması, ülkenin bütünlüğünün sağlanması ve radikalleşmenin engellenmesi de eklenebilir. Geçtiğimiz ay Suriye’nin kuzeyinde Kürtlerin yoğun olarak yaşadığı bölgelerde meydana gelen gelişmeler işte tam da bu öncelik ve kaygılar çerçevesinde anlaşılması. Bir başka deyişle Suriye’nin kuzeyindeki gelişmeler Türkiye açısından Suriye nüfusunun radikalleşme-

Suriye’nin kuzeyindeki gelişmeler Türkiye açısından Suriye nüfusunun radikalleşmesi, Suriye’nin toprak bütünlüğü ve sair güvenlik parametreleri etrafında anlaşılmalı.

Şam yönetimi, 2003'te ABD'nin Irak'ı işgali ile başlayan süreçte Türkiye ile yakınlaştı. Bu yakınlaşma Lübnan'da 2005 yılında gerçekleşen Refik Hariri suikastının sorumlusu olarak görülen Şam'ın uluslararası alanda tecrit edilmesi sonrasında artarak sürdü.

si, Suriye'nin toprak bütünlüğü ve sair güvenlik parametreleri etrafında anlaşılmalı.

Suriye'de Kürt Sorunu

Suriye'nin Baas döneminde kendisi açısından belki de en iyi yönettiği sorun Kürt sorunudur. Suriye'nin Osmanlı'dan ayrılmasının ardından Fransız Mandası döneminde nüfusun dağınıklığı, ulaşımın yetersizliği, milliyetçiliğin yayılmamış olması gibi nedenlerle Kürt Sorunu fazla öne çıkmadı. Ancak özellikle Suriye ile Mısır'ın birleşik bir ülke olması, ardından Baas egemenliği ve Arap Milliyetçiliği politikaları neticesinde 1962 yılından itibaren rejimle Kürt nüfus arasında başta Kürtlerin büyük çoğunluğuna vatandaşlık verilmemesi gibi nedenlerle ciddi sorun-

lar yaşandı. Kürt nüfusa vatandaşlık ve seyahat, dil, emlak satın alma gibi haklar vermeyen Baas yönetimi, tam anlamıyla baskı ile yönetti bu bölgeyi. Türkiye ile yaşadığı sorunları, Türkiye'de faaliyet gösteren silahlı sol grupların da dâhil olduğu, ancak asıl PKK'ya verdiği destekle yönetmeye çalışan Şam, böylece Kürt sorununu PKK aracılığı ile Türkiye'ye ihraç etmeye çalıştı. İçerideki Kürt nüfusu bastırıp, dini grupları kontrol altına alan, KDP gibi siyasi partilere izin vermeyen Şam, PKK'ya alan açarak hem Kürt nüfusun dinamizmini dışarı taşımış, hem de Türkiye'ye karşı bir silaha çevirmiş oldu. Böylece seksenli ve doksanlı yıllarda PKK içerisindeki Suriyeli-lerin sayısı orantısız şekilde artarak

Şam'ı da rahatlatmış oluyordu.

Ancak 1998 yılını müteakiben Türkiye'nin baskısıyla Abdullah Öcalan'ın Şam'dan çıkartılması ile başlayan PKK'ya mesafe koyan Şam yönetimi, 2003'te ABD'nin Irak'ı işgali ile başlayan süreçte Türkiye ile yakınlaştı. Bu yakınlaşma Lübnan'da 2005 yılında gerçekleşen Refik Hariri suikastının sorumlusu olarak görülen Şam'ın uluslararası alanda tecrit edilmesi sonrasında artarak sürdü. Bu süreçte 2004 yılında Kamışlı'da meydana gelen çatışmalarla Suriye Kürt meselesi konusunda sert politikalarını sürdürürken, Türkiye ise Irak'taki iç savaşın da dolaylı etkisiyle Kürt açılımı çerçevesinde meseleye daha farklı bakmaya başladı. Türkiye kendi içinde açılım eksenli reformlar yaparken, Suriye'ye de bu konuda reformlar yapması telkininde bulundu. Türkiye'nin Suriye içindeki Kürtlerin durumunun düzeltilmesi konusundaki telkin ve zaman zaman baskıları ilişkilerin kopma noktasına geldiği 2011 yılına kadar sürdü. Mart 2011'den itibaren Türkiye ile Şam arasında Arap Baharı'nı takiben başlayan protestolara karşı nasıl tavır alınacağı konusunda başlayan anlaşmazlık Ağustos 2011'den itibaren tam anlamıyla hasmane bir şekil olmaya doğru ilerledi. Bu tarihten itibaren Şam yönetimi 1998 öncesi politikaya geri dönüş yaptı.

PKK-Şam zımni ittifakı

Suriye bu politika çerçevesinde muhtelif Kürt grupların alanını daraltırken, PKK'nın Suriye kolu olan PYD'nin alanını açarak, PKK öncülüğündeki faaliyetlere kolaylık gösterdi. Şam PYD'nin hastane kurmasına göz yumarken, ülke içinde kamp kurmasını teşvik etti, bu gruba bağlı militanları silahlandırdı, Kürtçe eğitim tekeline de bu grubun alanını genişletmesi için bu grubun

tekeline verdi. Şam'a destek karşılığında bu avantajlara kavuşan PYD ise diğer Kürt gruplara karşı sert bir mücadeleyi tercih ederken, özellikle Türkiye sınırında etkili olmaya başladı. PYD bu süreçte Şam yönetimini destekleyen gösterilere izin vermesi karşılığında ise en büyük ödülünü Şam'ın çekilerek kendi egemenlik alanını bu gruba devretmesiyle aldı. KDP karşısında oldukça güçlenen PYD, Şam'ın kaybedeceğini anlamasıyla ise KDP ile bir anlaşma yoluna giderek, diğer Kürt gruplarla birlikte Erbil Anlaşması denilen sürece dahil oldu. Böylece Bağdat-Şam-Tahran-PKK şeklinde bir ittifak hattı bölgede kurulurken, bu süreç Hür Suriye Ordusu (HSO)-Ankara-Erbil hattını oluşturdu. Son yaşanan krizde Türkiye'yi rahatsız edense Erbil süreci ile birleşen Kürt grupların sınır şehirlerini ele geçirmesi sürecinde bilgilendirilmemiş olmasıdır.

Tüm bu yaşananlara bakıldığında, Suriye'nin kuzeyindeki sorunun zamanla Türkiye için potansiyel bir kriz oluşturma ihtimali vardır. Ancak risk medyada tartışıldığı gibi "PKK'nın Devlet Kurması" gibi abartılı bir risk değildir. Bölgede Baas döneminde uygulanan nüfus politikalarıyla sınırdaki Kürtlerin bir kısmının iç bölgelere çekilerek, buralara Arap nüfusun yerleştirilmesi, hatta bu Arap nüfusun da silahlandırılarak bir "Arap Kuşağı" oluşturulmuş olması, Suriye içindeki Kürt nüfusun dağınık olmasına yol açmıştır. Belli şehirlerde yoğunlaşan ancak tüm sınır boyuna yayılmayan bu nüfus, bu bölgedeki bağımsız ya da federal bir bölge oluşturulmasını neredeyse imkânsız hale getiriyor. Öte yandan Suriye içindeki Kürtlerin, özellikle PKK saflarında yer alanlarının, diğer ülkelerdeki durumu bilmemesi de PKK-Şam zımnı ittifakını sağlayan avantajlardandır. Ancak Suriye'nin politikalarının Kürt

nüfusu radikalleştirdiği göz önüne alınırsa, zamanla merkezî otoritenin zayıflamasıyla beklenmedik sonuçlar da ortaya çıkabilir. Daha önceki baskı politikalarıyla etkileşimi kısıtlı olan Kürt nüfusun bölgesel bir etkilere girmesiyle beraber, bu süreç Suriye'deki Kürt nüfusun normalleşmesine ve doğal olarak PKK'nın bölgede güç ve zemin kaybına neden olabilir. Bunun en büyük garantisi ise Kürt sorununun Türkiye'de nasıl ele alındığı ve nasıl ilerlediğiyle ilintilidir. Üçüncü olarak, bölgede oluşabilecek herhangi bir ciddi güvenlik riski konusunda Ankara'nın Adana Anlaşması'ndan hakları kullanarak Suriye içlerine uluslararası hukuka uygun askerî operasyon yapabilece potansiyeli, bu bölgede provokatif bir adım atılmasını engelleyici bir unsurdur.

Güvenlik değil kimlik sorunu

Son olarak da Ankara'nın Suriye içindeki sorunlarda muhatabın Suriye'nin kendisi olduğu pozisyonu, Kürt meselesi ile ilgili sorunları da Suriye Ulusal Konseyi (SUK)'ne taşımaktadır. Bu da bölgedeki belli risklerin kontrol altına alınmasını sağlayacaktır. Tüm bu nedenlerden dolayı, Suriye'nin Kürt Sorunu bir kimlik sorunu olarak ele alınmalı, güvenlikleştirilmemeli yani bir bölünme sorunu olarak görülerek panikle bir yanlışa düşülmemelidir. Suriye'deki gelişmeler kısa vadede PKK'ya belli lojistik avantajlar sağlasa da, bu süreci iyi yönetebilecek bir Türkiye'nin orta vadede daha kârlı çıkacağını söyleyebiliriz. ■

* Marmara Üniversitesi İletişim Fakültesi Öğretim Görevlisi

Suriye'nin Kürt Sorunu bir kimlik sorunu olarak ele alınmalı, güvenlikleştirilmemeli yani bir bölünme sorunu olarak görülerek panikle bir yanlışa düşülmemelidir.

Doç. Dr. Necmettin Alkan: Jön Türkler, II. Abdülhamid'i tahttan indirdiklerine pişman oldular...

İhtilallerin birbiri ardına gerçekleştiği bir coğrafyanın çocukları olan bizler, bir dönem neredeyse ihtilalleri kanıksar duruma gelmiştik. Cumhuriyet tarihi maalesef bir anlamda darbeler tarihi. Ancak darbeleri Cumhuriyet tarihinden daha gerilere götürmemiz gerekiyor. Kimilerine göre istibdad dönemi olarak nitelendirilen devrin Sultanı, Osmanlı tarihinin en dirayetli ve bir o kadar da talihsiz padişahlarından II. Abdülhamid Han da 1908 yılında gerçekleştirilen bir darbe neticesinde tahttan indirilmişti. Osmanlı İmparatorluğu'nun ömrünü 33 yıl uzatan bir padişah elbette bunu hak etmiyordu. Peki, İhtilal kimler tarafından, hangi şartların neticesi olarak gerçekleştirildi? Konuyu temelde bu sorunun etrafında Karadeniz Teknik Üniversitesi Tarih Bölümü Öğretim Üyesi ve *Selanik'in Yükselişi* eseriyle konuya farklı bir çerçeve çizen Doç. Dr. Necmettin Alkan'la konuştuk... | **Söyleşi: İbrahim Baran**

Jön Türk hareketi Osmanlı tarihinin son kesitinde en önemli sosyal ve siyasal hareket olarak tabir ediliyor. Jön Türk hareketinin öncüleri kimlerdi?

Jön Türk ithal bir kavram. “Yeni/ Genç Türk” anlamına geliyor. Yani yabancı. Osmanlı modernleşmesinin bir sonucu olarak ilk defa Avrupalılar tarafından Fransızca (Jeune Turquie) olarak telaffuz edilmiş, daha sonraları genel bir kabul görerek Türkçe telaffuzuyla dilimize girmiş. Mim Kemal Öke, Jön Türk

Kimdir:

1966 yılında Gümüşhane'de doğan Alkan, 1984'te Ümraniye Lisesi'nden mezun oldu. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü'ndeki yüksek tahsilinin ardından, Freiburg'ta Albert Ludwig Üniversitesi Felsefe Fakültesi Tarih Bölümü'nde 2003'te doktoraasını tamamladı. 2004 yılında Yrd. Doç. Dr. unvanıyla Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü'nde Öğretim Üyesi olarak göreve başladı. 2009'da Doçent oldu. Hâlen KTÜ Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü'nde Yakınçağ Anabilimdalı'nda öğretim üyesi olarak görev yapıyor.

kavramını izah ederken, bunların ne isim olarak ne de temsil ettikleri fikir olarak yerli oldukları tespitini yapıyor. Öke bu tespitin son derece haklı. Gerçekten de bu hareketin sadece müntesipleri Osmanlı idi.

Jön Türklerin kimler olduğuna gelince, burası kavramın kendisi kadar kolayca bir çırpıda izah edilemeyecek kadar çetrefilli, sorunlu. Fakat yine de bir şekilde Jön Türklerin kim olduğuna da cevap vermek gerekiyor. Jön Türkler, Osmanlı modernleşmesi neticesinde ortaya çıkan, Av-